

Fokozottan kiszolgáltatott fogvatartotti csoportokhoz tartozók meghallgatásának sajátos módszerei – GYERMEKEK –

Módszertani anyag a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak végrehajtásához

Az OPCAT¹ 19. cikke értelmében a nemzeti megelőző mechanizmusoknak a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése érdekében a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot az OPCAT 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken (így például börtönökben, kórházakban, iskolákban, a gyermekek, időskorúak, mentális betegséggel vagy fogyatékossgal élő személyek gondozásával foglalkozó intézményekben)² rendszeresen vizsgálniuk kell.

Az NMM megelőző tevékenysége körében a fő feladata a fogvatartási helyszínek látogatása. Ennek során az elsődleges információforrás a szabadságuktól megfosztott személyekkel való közvetlen találkozás, velük interjú készítése annak érdekében, hogy első kézből jusson a helyzetükre vonatkozó információhoz.

Bár a fogvatartottak általában is kiszolgáltatott személyeknek minősülnek, egyes csoportjaik esetében bizonyos tulajdonságok és/vagy körülmények folytán ez fokozottan érvényesül, mely körbe beletartoznak például a nők, fiatalok, kisebbségi csoportok tagjai, külföldiek, fogyatékossgal élők, nemi kisebbséghez tartozók.³

Több kockázati tényező együttesen (interszekcionalitás) fokozott sérülékenységet idézhet elő, illetve azzal a következménnyel is járhat, hogy az érintett a kínzás és egyéb rossz bánásmódok sajátos formáival szembesülhet.⁴

A kiszolgáltatott helyzetet megalapozó tulajdonság, körülmény jellemzően hatással van az érintett személlyel való kommunikációra is, melyet mind a helyszíni látogatás előkészítése, mind annak lebonyolítása során figyelembe kell venni.

A magyar nemzeti megelőző mechanizmus által 2021. szeptember 29-30-án szervezett „Speciális fogvatartotti csoportok esetében alkalmazható interjútechnikák” tematikájú nemzetközi workshopon a résztvevők tapasztalatcseréje alapján az NMM-ek kiszolgáltatott csoportokat érintő látogatásaival kapcsolatban az alábbi közös követelmények körvonalazódtak:

1. A helyszíni látogatást megelőzően:

- a látogatás alapos előkészítése;
- tapasztalati szakértők bevonása (és részvételük a monitorozás minden szakaszában);
- a látogatócsoport megfelelő összetétele (létszám, nem, életkor, szakmai háttér – multidiszciplinaritás).

2. A vizsgálat lefolytatása során:

- 'do no harm' – ne árts!;
- a meghallgatott személy tájékoztatása;
- empátia;
- traumatudatos szemlélet;
- megfelelő idő biztosítása;
- az interjú során kapott információk bizalmas kezelése;

- a címkézés, általánosítás, előítéletesség kerülése;
- megfelelő nyelvezet és terminológia használata;
- a testbeszédre való odafigyelés;
- alapos információgyűjtés és cross-check, trianguláció;
- visszajelzés.

3. A vizsgálatot követően:

- megtorlás tilalma;
- a jelentés tartalma, struktúrája; a nemzetközi emberi jogi sztenderdek figyelembe vétele;
- utánkövetés;
- továbbképzés fontossága, érzékenyítés;
- kapcsolattartás (*SPT, CPT, NMM, Network, szakértők*).

Interjúzás gyermekekkel⁵

A gyermekek testi és lelki éretlenségük következtében általában is kiszolgáltatott személyeknek tekinthetők. Sérülékenységüket fokozza, ha meg vannak fosztva személyes szabadságuktól.

Valamennyi gyermekkel foglalkozó szakembernek az ENSZ gyermekek jogairól szóló egyezményében meghatározott alapelvek tiszteletben tartásával kell végeznie munkáját:

- minden 18. életévét be nem töltött személy gyermek, akit megilletnek az Egyezményben foglalt jogok. (1. cikk)
- diszkrimináció tilalma (2. cikk)
- a gyermeket érintő döntéseket a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembe vételével kell meghozni (3. cikk)
- a gyermek minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilváníthatja véleményét, és azt kellően tekintetbe is kell venni (12. cikk).

A gyermekek meghallgatását megelőzően érdemes néhány körülményre különös figyelmet fordítani és alaposan felkészülni:

- a látogatást megelőzően a látogatócsoport tájékozódjon az intézményről, az ott elhelyezett gyermekek életkoráról, esetleges speciális szükségleteiről;
- az interjút megfelelően képzett és felkészült személy végezze (multidiszciplinaritás!);
- a gyermek meghallgatására a megfelelő (a gyermek szükségleteit figyelembe vevő, a bizalmi helyzet kialakítására alkalmas) környezetben kerüljön sor.

Az interjú lefolytatása során legyünk figyelemmel az alábbiakra:

1. Törekedjünk a bizalom kialakítására:

- bemutatkozás,
- a gyermek tájékoztatása:
 - o az interjú céljáról, hogy mire használjuk majd a kapott információt;
 - o az interjú folyamatáról;
 - o az információk bizalmas kezeléséről;
 - o arról, hogy bármilyen hosszán beszélhet, bármilyen szavakat használhat;
 - o arról, hogy nem köteles válaszolni a kérdésekre
- beszéljünk informális, közvetlen stílusban;
- kezdjük a beszélgetést társalgással és egyszerűbb kérdésekkel, csak ezután térjünk át érzékenyebb témákra.

2. Gyermekközponterő kommunikáció:
 - egyszerű, a gyermek életkorához és háttéréhez igazodó szóhasználat;
 - a szakmai nyelvezet, jogi szakkifejezések használatának mellőzése;
 - gyakran használt szavak, rövid mondatok alkalmazása;
 - világos és egyértelmű, nyitott kérdések használata;
 - válaszok hiányában a kérdések megismétlése helyett fogalmazzuk át azokat;
 - figyeljünk a gyermek testbeszédére is;
 - győződjünk meg arról, hogy a gyermek megértette, amint mondunk;
 - bátorítsuk, hogy kérdezzen, ha nem ért valamit.
3. A „ne árts” elv tiszteletben tartása:
 - legyünk empátiásak, türelmesek és megértők;
 - tartsuk szem előtt, hogy a szabadságuktól megfosztott gyermekek valamilyen mértékben mindig traumatizáltak;
 - ügyeljünk a testbeszédre;
 - gondoskodjunk róla, hogy a gyermek kényelmesen érezze magát a meghallgatás alatt,
 - o kérdezzük meg, nincs-e szüksége valamire;
 - o szükség esetén tartsunk szünetet.
4. A meghallgatás lezárása:
 - adjunk lehetőséget arra, hogy feltehesse a gyermek is a saját kérdéseit;
 - magyarázzuk el, hogy milyen korlátai vannak a munkánknak, hogy ne keltsünk hamis reményeket;
 - köszönjük meg a gyermek közreműködését.

Szabadságuktól megfosztott gyermekekre vonatkozó nemzetközi emberi jogi standardok⁶

- [az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény](#)
- [az ENSZ fiatalok igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó standard minimumszabályai \(Pekingi Szabályok\) \[United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice; Adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985 \(“The Beijing Rules”\)\] angol nyelvű dokumentum](#)
- [az ENSZ szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmére vonatkozó szabályai \(Havannai Szabályok\) \[United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty; adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990 \(“Havana Rules”\)\] angol nyelvű dokumentum](#)
- [Alternatív Gondoskodás a Gyermekéről - Útmutató \[UN Guidelines for the Alternative Care of Children; adopted by the General Assembly, 24 February 2010, A/RES/64/142\]](#)
- [ENSZ Gyermekjogi Bizottság, 24. sz. Általános Kommentár \(2019\) a gyermekek jogairól a gyermekeket érintő igazságszolgáltatásban \[UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 24 \(2019\) on children’s rights in the child justice system, CRC/C/GC/24\] angol nyelvű dokumentum](#)
- [az ENSZ kínzás elleni küzdelemmel foglalkozó különleges jelentéstevőjének jelentése \[Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, A/HRC/28/68; 5 March 2015\] angol nyelvű dokumentum](#)

- [az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának a bentlakásos intézetekben élő gyermekek jogairól szóló Rec\(2005\)5 ajánlása \[Recommendation Rec\(2005\)5 of the Committee of Ministers to member states on the rights of children living in residential institutions\]](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának a szankciók vagy intézkedések hatálya alatt álló fiatalok elkövetőkre vonatkozó európai szabályokról szóló CM/Rec\(2008\)11 ajánlása \[Recommendation CM/Rec\(2008\)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures\]](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának a fogvatartottak gyermekeiről szóló CM/Rec\(2018\)5 ajánlása \[Recommendation CM/Rec\(2018\)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents\]](#)
- [Szabadságuktól büntető jogszabályok alapján megfosztott fiatalok. Részlet a CPT 24. Általános Jelentéséből \[CPT/Inf\(2015\)1-part rev1\]](#)
- [AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS \(EU\) 2016/800 IRÁNYELVE \(2016. május 11.\) a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról](#)
- [Az Európai Parlament 2017. október 5-i állásfoglalása a büntetés-végrehajtási rendszerekről és a börtönkörülményekről \[2015/2016\(INI\), P8TA\(2017\)0385\]](#)

A gyermekek meghallgatásával kapcsolatos további dokumentumok

- [Chapter 11 – Interviewing. OHCHR: Manual on human rights monitoring. Professional Training Series No 7. New York ; Geneva: UN, 2011 \(HR/P/PT/7/Rev.1\)](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [Krassimir Kanev: Sérülékeny fogvatartottak – Kézikönyv a Nemzeti Megelőző Mechanizmusoknak \(2021\)](#)
- [Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering, May 2021.](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [PRI Toolkit for Interviewing Children, their Guardians, and Staff of Juvenile Detention Facilities. November, 2011.](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [MDAC, GIP, LIGA, ACT: The CHARM Módszertan - emberi jogi monitorozó módszertan a gyermekbántalmazás megszüntetésére. 2017.](#)
- [Guidelines on Child-Friendly Legal Aid. UNICEF ECARO, October 2018.](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [Heather L. Price - Kim P. Roberts: A practical guide to interviewing child witnesses. The Canadian Journal of Police & Security Services ,Volume 5, Issue 3/4 , FALL 2007.](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [Child-Friendly Justice and Children’s Rights. CRIN. 2012.](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [Child-Friendly Justice in Action. A Toolkit for mainstreaming child-friendly principles when working children involved in administrative and judicial procedures](#) *angol nyelvű dokumentum*
- [Child-friendly justice - Perspectives and experiences of children, involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member states. 2017.](#) *angol nyelvű dokumentum*

- [Gyermekbarát igazságszolgáltatás – a gyermekek és a szakemberek álláspontja és tapasztalatai. Összefoglaló](#)
- [A gyermekek védelemhez való joga Ügyvédi kézikönyv](#)
- [A gyermekek védelemhez való jogának megerősítése. Gyakorlati útmutató ügyvédeknek. 2019.](#)

Hivatkozások

¹ A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve, kihirdette a 2011. évi CXLI. törvény. <https://njt.hu/jogszabaly/2011-143-00-00>

² UN Committee Against Torture, General Comment No. 2, CAT/C/GC/2 par 15. <https://undocs.org/en/CAT/C/GC/2>

³ SPT: The approach of the Subcommittee on Prevention of Torture to the concept of prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment under the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment CAT/OP/12/6, par 5. (j). <https://undocs.org/en/CAT/OP/12/6>

valamint Report of the UN Special Rapporteur on torture (2016) A/HRC/31/57. <https://undocs.org/en/A/HRC/31/57>

⁴ CAT General Comment No 2, par. 22.; Report of the UN Special Rapporteur on torture (2016) A/HRC/31/57, par. 9.

⁵ Felhasznált források: PRI Toolkit for Interviewing Children, their Guardians, and Staff of Juvenile Detention Facilities. November, 2011. [PRI Toolkit for Interviewing Children, their Guardians, and Staff of Juvenile Detention Facilities. November, 2011.](#)

Heather L. Price - Kim P. Roberts: A practical guide to interviewing child witnesses. The Canadian Journal of Police & Security Services, Volume 5, Issue 3/4, FALL 2007.

https://www.researchgate.net/publication/257394974_A_practical_guide_to_interviewing_child_witnesses

Guidelines on Child-Friendly Legal Aid. UNICEF ECARO, October 2018. <https://www.unicef.org/eca/media/5171/file>

Child-friendly justice - Perspectives and experiences of children, involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member states. 2017. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-children-s-perspective_en.pdf

valamint a magyar NMM által 2021. szeptember 29-30-án szervezett „Speciális fogvatartotti csoportok esetében alkalmazható interjútechnikák” tematikájú nemzetközi workshopon elhangzottak, különös tekintettel dr. Lux Ágnes, a Társadalomtudományi Kutatóközpont kutatójának előadására.

⁶ Az APT által összeállított, <https://www.apt.ch/en/knowledge-hub/detention-focus-database/groups-situations-vulnerability/children>, valamint a Krassimir Kanev: Prisoners in a situation of vulnerability – A Handbook for National Preventive Mechanisms (2021) 33-34. oldalán található lista alapulvételével készült. https://bim.lbg.ac.at/sites/files/bim/attachments/handbook_-_prisoners_in_a_situation_of_vulnerability_-_bhc.pdf